

In 't Land van Brugge.

1922.

Nu zijn we een weinig verder op de baan der herleving. Het land staat vol nieuwe huizen. Op de akkers drijft de ploeg in den vetten grond. De boer voelt zich weer tehuis. Iedereen werkt en hard. Vacantiedagen zijn voor ons als zoovele zondagen en we rijden naar Brugge en naar de zee.

Ik houd van Brugge als van de Sprookjesstad in Vlaanderland. Ik ga er steeds naartoe als naar een feest waar men mijn ouders viert. Ik bewonder er de torens, de kerken, de stille pleinen, het loome water, de schatten van den ouden tijd, die vele eeuwen ons brachten, op hun devotievolle handen.

Ik houd van de smalle straten en de hooge, wijsche patriciërs-woningen, van die lange muren met hun verwerde steenen en de hellende pannendaken, die een glorieuse kleur gekregen hebben door het drinken van zonnehitte en vochtige westenwinden.

Ik houd van de reien waaruit de muren en de huizen groeien en waarboven plant en boomen hun jeugd en hun zomer verbloeien, waar zwanen op trage waters hun geheimzinnige tochten dwalen ; van die wateren, de onbreekbare spiegels waarin bonte torens en freele gevels zich in effen lijnen afteekenen.

Wij gaan naar een congres te Brugge, een Vlaamsch congres, het eerste na den oorlog, en dat weer getuigenis geeft van heropbloeiend leven en van de taaheid van ons volk op zijn tocht naar zijn idealen.

Het was een heete dag.

Aanvang Oogst, toen al de wetenschappelijke koppen in Vlaanderen thoope zaten in de uitgestrekte zalen van de gothische normaalschool en waar ook de jongste kunstenaars van allerlei gewaardwording en allooi en pluimage samentrosten, om te zeggen wat zij voelden en tot uiting te brengen in klank, lijn en beeld of in woord wat het allernieuwste was in het hart en in 't verstand van ons geslacht.

Bij hen, bij al die jonge menschen, met groote baarden of gladgeschoren wezen, met die sterke pretentie van veel willen en kunnen in de klare, overmoedige oogen, met den voortvarenden moed van remlooze idealisten, die Vlaanderen willen verheffen tot het paladium van schoonheid, ten aanschouwe van de gansche moderne wereld, ben ik gaan luisteren.

Daar zou ik het nieuw geluid der tijden hooren en voelen en zien de diepe verknochtheid van 't jonge geslacht voor het oude Vlaan-

deren, zoo deerlijk op 't groote liefdevolle hart getrapt door eigen kinderen.

Maar 't werd een dag van wreede ontgoocheling. Wij hebben er gehoord die het merk van Vlaming niet meer als een wapperende pluim op hun feesthoed durven steken en de tradities van hun volk verloochenen, maar er toch niet in slagen, trots hun internationalistisch streven, en tot mijn groot genoegen, hun Vlaamsch-zijn, in de zeer verfiijnde uiting van hun nieuwe kunst, te verbergen of te verloochenen. Hun kunst doet wel vreemd aan en hun woord eveneens, doch in den diepen ondergrond hoort men klank en rythme en het stille gevoois uit den mond van eigen moeder als het teere tikken op de klok der tijden van het eeuwig Vlaamsche harte.

Moderne kunst ! Ik heb er niets tegen, integendeel, als die kunst mij maar ontroert ! Als het maar mooi is, hoef ik niet te weten of ze geboren werd uit den drang van nieuw voelen dan wel gekomen uit het herboren hart van oude eeuwen.

Maar om Peter Benoit medelijdend te hooren misprijzen, het werk van Jan Blockx voor «krapuleus» te zien beslikken, 't Vlamingvoelen te hooren verloochenen en te vernemen, op een Vlaamsch Congres, dat men zich moet ontdoen van alles wat specifiek Vlaamsch is, dat men zich geen Vlaming meer mag noemen, dat men den kop boven water dient te houden en den geopenden mond naar alle winden richten, tot men het lijf vol krijgt van cosmopolitisme en internationalisme, tot men ruikt als een vreemden haring en ge daar staat stijf en beklaterd of ge uit een nikkelbad zijt gekomen, als een blinkende vreemdeling ; dit alles te zien en te hooren kan wel plezierig zijn om de ongemeene openhartige uitdrukking en het eerlijke geloof, maar 't geeft mij, flamingant, niets als Vlaming, niets als mensch. Wij moeten dan nog afwachten in hoever de modernen oprecht zijn en of alles wat zij voortbrengen dan nog wel kunst is en blijvend door hechte schoonheid.

Een jonge dichter sprak ons over de nieuwe in de literatuur geopende wegen, gaf ons ook te hooren wat hij zelf voortbracht. De vorm was hier en daar eigenaardig en frisch maar zijn literair kapelleke stond geheid op romantische palen, ge weet, de zoo gelaakte romantiek.

Musici spraken over oude en moderne Vlaamsche muziek, verketterden in dwaze onrechtvaardige woorden alles wat vóór den oorlog muzikale kunst geheeten werd en waren niet bij machte door het uitvoeren van eigen werk de schoonheid van vroegere dagen te vertanen.

Jeugdige overmoed is vaak bitter onrechtvaardig.

*

* *

Des anderendaags, 't was Zondag en zomerdag, blauw en warm,

werden al de modernen in een donkere kamer geduwd, wel 't vierde van een duizend bijeen. De ruiten waren overplakt met bruin papier, de ramen dicht, de deur bleef gesloten, er was geen lucht, geen licht, 't was gelijk in een gekkenhuis of in 't kot van een operateur, of in de kamer van een ooglijder die zoo pas een operatie heeft ondergaan. Men zag geen steek voor de oogen, de plaatjes van den architect op 't witte doek nog het minst. 't Was een geweldige, drukkende plaats waar geen atmosfeer in leefde en de woorden van den spreker vielen zwaar en log, als een met zand gevulden kaatsenbal.

Hoe daar geen gecongestionneerden zijn buiten gedragen getuigt van het weerstandsvermogen der moderne kunstenaars.

In de donkerte protesteerde onze vriend Geo, een jonge Vlaming, even modern als heel de rest aangelegd, maar iemand met een Vlaamsch harte, dat zwaar woog nu om 't wee van al de gister uitgekraamde verkeerdheden, en hij zeide met zijn klare, volle stem, hoe fier hij was Vlaming te zijn en dat alle kunst in Vlaanderen geboren toch Vlaamsch was en, hoe wij allen eerst en vóóral dienen te betrachten ons zelf te zijn alvorens wij het mogen wagen de grenzen weg te trappen en al het vreemde in ons te laten doordringen. Hij zei ook hoe het hem smartte jongeren zoo misprijzend te hooren spreken over Peter Benoit, die zijn kunst had geofferd op het auter van zijn brandend Vlaamschgezind harte en hoe hij zich eigenwillig den wereldroem had afgesneden om alleen zijn volk in zijn nationalistische tradities te verheerlijken. Zulk figuur, dat daar staat als een monument, mocht niet oneerbiedig benaderd worden. Hij wees er verder ook op hoe men in de gewrochten der jonge Vlaamsche musici, die men ten gehoor had gebracht, de specifieke Vlaamsche oorspronkelijkheid herkende en men den adem voelde van de atmosfeer waarin zij gewonnen en geboren waren. Aan Vlaamsche kunstenaars past het allerminst en, ten overvloede nog op een Vlaamsch congres, het Vlaamsche verleden en den grondaard te verloochenen.

Hierop stond een jonge geleerde op om de wetenschappelijke en historische beteekenis eener Vlaamsche kunst te ontkennen. « Het woord Vlaamsch is sinds eeuwen een ketterij. De naam van Vlaming een nonsens. Buiten Friezen en West-Vlamingen die dan nog tot een speciaal ras hooren, is de rest van het Vlamingendom Brabantsch. Er is een Brabantsche kunst en een Brabantsch wezen, maar sinds Jan Van Eyck geen Vlaamsche ! »

Larie ! Larie ! Larie !

Historisch waar of niet historisch waar, ik meen dat al wie Vlaamsch spreekt Vlaming is en allen die aan traditioneele kunst doen bij ons Vlaamsche kunstenaars zijn. Er is een Vlaamsche school en geen Brabantsche. Ik zelf ben door geboorte een Brabander, maar sinds mijn twaalfde jaar flamingant, omdat ik Vlaming ben.

Die donkere kamer en die donkere harten ! Het weinig edel-

moedige en arm-menschelijke van alle nieuwerwetsche theoriën. De domme, verdraaide redeneering, dat men eerst internationaal moet worden om goed te zijn en kunstenaar er bij. Al dat wetenschappelijke gefilosofeer dat geen rekening houdt met de... moderne betrachttingen onzer Vlaamsche Beweging, die Vlaamsch is en Vlaamsch wil blijven en naar haar kunstenaars opziet als, in de middeleeuwen, het gildevolk naar zijn leiders.

En is ons volk arm, dan heeft het nog dit geluk geen bastaard-kind te zijn, maar te mogen bogen op oude afkomst. Wanneer onze eigen voormannen den Vlaming zijn armoedig plunje nog gaan betwisten, dan weet ik waarachtig niet hoe wij fatsoenlijk onder de menschen zullen mogen komen... Geen verleden ! Geen tradities ! Geen naam zelfs ! Niemendal ! O, Modernisme ! Wat al liefdelooze daden worden er in uw naam gepleegd ! (1)

Mijn vriend Omer Wattez stond, te Brugge, aan den voet van het standbeeld Breydel-De Coninck en keek met zure oogen naar de Fransche opschriften op de gevels der omliggende huizen.

Hij zag me aankomen, drukte me de hand, wees mij met den vinger naar hetgeen hij bezag en zei :

— De bewoners der Markt te Brugge zouden toch wel wat meer eerbied mogen betuigen aan hun Vlaamsche voorouders en hun traditiën. Hier is het allemaal Vlaamsch van ziel : de lucht, de monumenten, de huizen, de menschen, en, kijk nu die opschriften eens. Is het gepermitteerd !

— Ne t'en fais pas, Wattez ! antwoordde ik, zooals de twee helden daarboven, die naar al dat anomalisch gedoe den bronzen rug toedraaien.

Wattez lachte maar 't was toch nog wat groen. Om hem effenaf in stemming te brengen, vertelde ik hem wat dien morgen, in de donkere kamer der Moderne Kunst was voorgevallen. Hoe Vlaamsche kunstenaars hun harp, hun stift en hun woord aan heel den rommel van de Vlaamsche overleveringen, die zij voor hun Kunst uit den booze beschouwden, veegden.

— Dat is nog andere peper, hé Omer ! Wij mogen ons zelf als geen Vlaamsche menschen meer beschouwen. Laat maar vlug het uithangbord uwer Kon. Vlaamsche Akademie overschilderen met de Brabantsche kleuren en de Brabantsche taal !

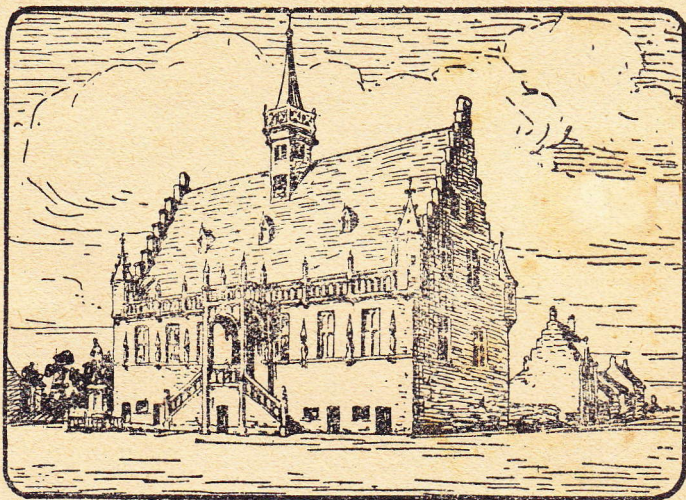
'k Zag naar zijn mond die nijdig kraakte en wiens lippen bij het uitspreken van eer bitter woord blauw werden.

Het was noen. Hij stak me de hand toe, wenschte mij «smakelijk eten» en ging heen, met zijn vasten, tragen stap van denkend mensch. Het verdriet, 'k zag het, lag als een zwaar pak op zijn schouders, en ik had spijt er aan meegeholpen te hebben.

(1) Gelukkig is, later, veel onrechtvaardig voelen verbannen en keerde de jeugd tot gezond Vlaamsch-denken terug.

In den namiddag, bij heerlijk zonnweer en zomerstemming, ben ik naar Damme gegaan langs de schoone met popels beplante vaart en breed uitgelijnde polders waar zware vruchten groeien, waar de einders versierd zijn met geweldige torens. Ik ben gegaan door het romantische land onzer voorvaderen, der Vlaamsche Vlamingen, naar Damme, de eenmaal trotsche zeehaven, waar men thans, buiten de vaart, geen gracht meer vindt met één druppel water.

Hier, in de volle natuur, was het schoon en helder, en ik genoot hier meer dan in die hel, waar wetenschappelijke menschen kletsten over de beteekenis van ons hebben en houen en hun internationalen onzin laten koken op het onstuimig vuur hunner twintig jaren.

Van Maerlant, de vader der Dietsche dichters altegader, staat daar voor 't oude stede-huis. Zeven honderd jaren geleden schreef hij zijn talrijke werken, omdat hij Vlaming was. En die zal het toen toch wel geweten hebben.

En des avonds zat ik, op de Groote Markt te Brugge, achter den rug van de twee groote Vlaamsche helden — ook al een mythe, 't is waar ! — te luisteren naar den zang van den Beiaard, klinkend uit den ranken Halletoren die, uit het licht der duizenden lampen, naar den blauwen maannacht schoot als een reuzenbloem. De «Vlaamsche Leeuw» droppelde over de oude stad en ik hoorde t' allenkante meezingen :

Zij zullen hem niet temmen
Zoo lang een Vlaming leeft !...

En ik dacht aan dat Vlaamsche verleden, dat daar staat in de geschiedenis der volkeren als een vlamme trofee van mensche-lijke grootheid, aan dat volk dat eeuwen lang voor zijn naam vocht, aan die burgers van Douai, die op 't opperste oogenblik hun bevelhebber Fouquard de Merle bezworen, ten strijde te trekken naar de kouters van Vlaanderen, want : Tous flamands nous sommes ! Par Dieu Fouquard nous sommes et resterons flamands.

Ik dacht aan Ieper, Audenaarde en Diksmuide, Nieupoort, aan al die steden waar 't volk vrij leefde omdat het Vlaamsch was. Ik dacht aan Brugge, waar de avondzon de oude huizekens tot Vlaamsche schoonheid wijdt, en de steenen van de monumenten branden in het mirakuleuze schoonheidsmerk der eeuwen.

Ik dacht aan Philips van Artevelde die tot zijn mannen zegde : « Vangt den jongen Koning Karel VI, brengt hem in onze veste, wij zullen hem Vlaamsch leeren, want alleen dan zal hij beseffen wat een Vlaming voelt ! »

Ik dacht aan allen, die groote kunstenaars op velerlei gebied, die schoon waren om hun originaliteit, en hun rijkdom betrokken uit de Vlaamsche traditiën, die fier waren zich Vlaming te noemen omdat hun klein volkje vertrappt werd en bespot en veracht en dat het een groote mannelijke daad is steeds de partij der vertrapten te kiezen.

En 'k dacht hoe kleinzielig het is — al staat het ook hoog geleerd — twijfel in veler harte te werpen en te willen porren aan een gedenkteken waarop de ziel zelf van den Vlaming rust ; te schermen met groote woorden die komen uit koude hartelanden en haat kweeken en bitterheid.

Ik keek de markt over. Duizenden stonden hier, getuigenis afleggend van 't Vlaming-zijn. Duizenden fier op hun naam en trots op hun traditiën. Duizenden die zich taai voelen en onbuigzaam, wars van alle vreemde inmenging, zuiver als een Vlaamsche ziele. Hun zangen stegen op, hun harten bloeiden open. Er was in dien avond grootschheid waarover het wonder van den nacht zijn helderblauwen mantel strekte.

En in mij kwam bij al dat hooren en dat zien, bij de aantrekke-lijkheid en de fascinatie van het Vlaamsche midden de berusting, de groote lijdzame. De weemoed die op mijn harte te draaien lag sinds den jongsten langen nacht en dezen vollen dag kenterde.

Minister Destrée zeide het eens dat het ongelukkig is Vlaming geboren te zijn. Ik begrijp zulks thans zeer goed. Als wij dan toch ongelukkig moeten zijn, laat het ons dan wezen in 't Vlaamsch, en als Vlamingen, trots op ons ongeluk, maar fier op onzen naam.

't Is gek en onverklaarbaar hoe raar een Vlaming doet in zijn eigen land, te midden zijner eigen menschen. In het hotel konden wij, met alle vriendelijkheid van de wereld, den tafelbediende er niet toe bewegen Vlaamsch te spreken. Een Franschman stond hij, in zoogenaamd Fransch te woord, een Engelschman in het Engelsch. Wij vroegen ons af tot welke nationaliteit hij dan toch behooren mocht, want Vlaming was hij in geen geval, daarvan hadden wij, op de drie genoten maaltijden, genoegzaam de overtuiging opgedaan.

Des avonds vroeg ik hem recht op den man-af :

— Zijde gij 'n Duts ?

Zijn oude kop wendde zich, als door een veer bewogen, mijnerwaarts.

— Ikke mynherre ? Ba nennik ! Waaveure vraagt gy my dat ?

— Och ! ge zijt maar 'n Westvlaming ! Waarom hebt ge mij dan sinds twee dagen gepest met uw koeterwaalsch ?

— Mynherre, wyn meugen hier niet doen aan Vlaomsche politiek, of wyn vliengen de deure uut !

Inderdaad, baas en bazinne en maarten en bedienden en portier spraken allemaal Fransch, klonk het niet dan botste het. Het was een groote, een zeer deftige gasterije. Al de bezoekers en logés waren vreemdelingen en menschen die geen Vlaamsch wilden of konden spreken.

— Zelfs de Vlamingen die hier komen, spreken Fransch, mynherre, zei me de man. Wy hooren hier nooit iemand ons in het Vlaamsch toespreken. Het Vlaamsch is te gemeene, mynherre !

Ge kunt nu toch niet gaan vechten of redetwisten met een tafelbediende, al vat hij dan ook het boersche van zijn eigen woorden. Doch al moest den goeden dunk dien hij over mij had, te eeuwigen dage te loor gaan, ik sprak en bleef voort Vlaamsch spreken en sindsdien antwoordde hij mij in zijn zoeten Brugschen tongval. Toen wij vertrokken, bedachten wij hem met een rijke fooi om hem te bewijzen dat we niet wrokkig waren en om hem beter te doen stemmen voor de Vlamingen, die na ons hier mochten komen.

Hij was ons zeer dankbaar, groette diep en deed ons uitgeleide met den vromen wensch :

— Goeie reize, mynherren, en tot den naasten keere !

Ik was nog al eens in het buitenland en op mijn reizen gebeurde het af en toe dat ik een land- en taalgenoot tot bediende kreeg. Telkenmale bekende dan de man hoeveel vreugde het hem schonk een Vlaming ter wille te mogen zijn en met hem zijn taal te kunnen spreken. Maar in Vlaanderen schijnen de reizenden zich te schamen het Vlaamsch in het openbaar te spreken, zelfs tegenover den bediende en deze geeft er dan ook geen ziertje om, om hem in de landstaal van antwoord te bedienen.

In mijn hotel aan de kust paalde mijn slaapkamer aan deze van een vooraanstaanden Vlaming en gedurende al den tijd dat die man aldaar te gast was, heb ik hem nooit één woordje Vlaamsch hooren spreken, noch tegen de zijnen aan tafel, noch tegen de bedienden, noch tegen den Vlaamschen baas en de bazinne, noch in de rookkamer. Als vooraanstaande Vlamingen aldus handelen, hoe moet het er dan uitzien met den ernst van gewone Vlaamschgezinde menschen ?

In den boekwinkel, waar ik 's morgens mijn krant ging halen, moest ik telkenmale deze uit een hoekske nemen, weggestopt achter een stapel boeken. Niet dat de Vlaamsche gazetten niet gevraagd werden, integendeel, want de stapel der Vlaamsche bladen was vijfmaal zoo groot als die der Fransche. Ook kon ik er nooit een bedankje of een woordje krijgen in mijn taal. 'k Veranderde toen van winkel en daar was het nog erger. Nochtans waren het Vlaamsche menschen, die beschaamd waren, in tegenwoordigheid van vreemden, hun moedertaal te gebruiken. «'t Vlaamsch is te gemeene, mynherre ! »

In den namiddag van dien zonnigen Zondag, vóór we naar Damme gingen, deden wij een tochtje, in autobootje, op de kanalen of reien van Brugge. De oude stad moderniseert zich, helaas. Er is tram en er zijn autobooten, gerinkel en gedruisch in de straten en rook, stank en gestamp op het water. De eigenaardige, specifieke stilte van Brugge wordt een legende. Alleen het Begijnhof en het Minnewater blijven nog gespaard van modern lawaai !

Maar, zoo'n autotochtje heeft toch zijn charme. Ik begriip zeer goed dat men anachronismen niet moet aanmoedigen, maar in dit geval, heb ik hoekjes gezien die ik nooit vermoedde te Brugge en ik beken het volmondig, op gevaar af, van den een of ander estheet op mijn kop te krijgen, dat ik heerlijk genoten heb.

Het water rook wel wat misselijk, denk eens na, in de hondsdagen, maar dat zicht op de oude stede, op al haar wondere monumenten, op hoekjes en kantjes, op groen en bloem en achterbuurtjes, die men anders nooit bereiken kan, vergoedde alles.

Wij kwamen op plaatsen, waar 't leven stil was, waar in de eenzame tuintjes stokrozen bloeiden en op hooge breedgebladerde stammen, gouden zonnebloemen, waar Oost-Indische kers rankte en bloemde met fluweelen kleuren, waar alles zoo stil lag in het levenlooze leven van den Zondagachtermiddag, in de plechtige rust van het nietsdoen.

Maar boven ons klonken soms de klokken, rammelde de beiaard, zagen wij boven de ronde boogbruggen soldaten liggen en Zondagsmenschen, die kringetjes in het water speekten, hoorden wij het getromp van autos en het gerinkel van fietsers.

De witte zwanen drijvende in het dikke, lijmige, donkere water,

keken ons niet eens aan, gesatureerd van al die vreemde koppen, die nu hun heilig, rustig gebied verstoren, onverschillig voor wat er nog gebeuren mocht of te grootsch wellicht, om zich over ons met één blik te verwaardigen, te grootsch en te trotsch, want zoo een zwaan heeft een speciaal waardigheidsgevoel, hij is van ouden datum en de cultuur der eeuwen draagt hij met statige precieusheid, en eigen denkwijzige pretentie.

Een zwaan is een geheimzinnige vogel die den ganschen dag runteekens op het water schrijft en daarna in het diepe groen en moer de blankheid van zijn langen donzen hals steekt en zijn kop dan weder naar boven haalt om de wereld vreemd en curieus aan te staren. Een zwaan leeft met het gevoel van het midden waarin hij zich bevindt. Hij is een gelukkige vogel, omdat hij den ganschen dag in den bodem van het water den schoonen hemel ziet en mediteert als een kluzenaar in de eenzaamheid over al de wonderen van het wijsdsche geluchte.

Slank en stevig kan hij met ingedoken kop en gebogen hals varen tusschen het mysterie van zijn reuzenvlerken en lijkt dan een marmere beeld van schoonheid.

Geen vogel ter wereld heeft zoo'n groote liefde voor zijn kroost als de zwaan. Voor zijn gaai en voor zijn kleintjes tart hij de grootste gevaren, de wildste bedreiging ; valt voor hen een overmachtigen vijand aan met drieste beradenheid en vecht zich den laatsten droppel roode bloed uit het albasten lijf.

Op stille meren, in majestatische parken, in de wateren van oude stedekens, in de groote eenzaamheid waar schoonheid woont, hooren zij tehuis. Het zijn vogelen, geboren uit de romantiek en ik weet waarachtig niet waarom de taalgeleerden hem in 't mannelijk geslacht hebben geklasseerd, want hij is schoon als een prinses.

In de Brugsche wateren zijn er vele zwanen die daar blijven de ziel van het decorum.

Een uur hebben wij ons zachtjes laten varen, genietend van al de schatten der oude gravenstad. Deze schoonheden zijn niet te detailleeren, niet te beschrijven, men moet ze zelf zien. Het was een droom ! De eerste maal dat ik nog te Brugge aanleg, bij zomerwarme en zonneshijn, huur ik zoo'n autobootje, en, ge moogt me doodslaan, maar ik verzeker u, dat ik een ganschen dag varen ga op de stille wateren van die schoone stad, langs gothieke gebouwen, kleine huizekens, reuzentorens, puntige gevels en oude muren ; onder ronde bruggen en slapende wilgen en bij de eenzame witte zwanen !

Dien avond was het een der wonderbaarste in mijn leven. Wij zaten met ons drietjes aan 't Minnewater. De maan dreef in een watten hemel en lachte in het meer. De St-Salvator-, O. L. Vrouw- en Halletoren lagen zilver in haar licht. Het was erg romantisch, ik

beken het, maar 't gaf ons allen een gevoel of wij in een sprookjesland waren.

In de verte zongen de Vlamingen hun lied van lijden en strijden. De muziek der klokken speelde in de wolken. Het gaf ons een onvergetelijke stemming wier bekoorlijkheid mij tot heden nog diep ontroert, en mij de verzen van Hélène Swarth te binnen roept :

Kom nu droomen, aan 't meer, bij de zwanen,

Met die heilige stilte om ons heen...

Beslist, als ik rusten ga, zal het te Brugge zijn.

LODE OPDEBEEK

OP REIS IN VLAANDEREN

Menschen. Dieren. Steden. Dorpen. De Zee.

Pentteekeningen van Edmond Van Offel.

TWEEDE UITGAVE

L. OPDEBEEK .— UITGEVER — ANTWERPEN
1930

Inhoudstafel.

	Blz.
Van Brussel naar De Panne	5
Van De Panne naar Ieper	13
Ieper	19
In 't land van Brugge	28
Lisseweghe's toren	38
Knocke	40
Een plezierreisje met muziek	53
Naar Audenaerde	59
Naar Kortrijk en verder	73
Het herstelde Ieper	87
Langs de wegen	97
Een beroerde nacht	104
Varkenskermis	112
Panem et Circenses	126
Terug aan Zee	129
Huistoe	138